

INVESTICIJE U MLEKARSTVU

(Nastavak)

Investicioni elaborati za traženje zajma kod Narodne banke (bez obzira kakve će uslove banka postavljati i kakvi će se ekonomski instrumenti prihvatiti u društvenom planu) moraju se ekonomski dokumentovati o njihovoj opravdanosti i rentabilnosti kao i o skladnom uklapanju u dotičnu privrednu granu.

Prema postojećim propisima i praksi ispitivanje ekonomskog uklapanja novog pogona u privrednu granu i ocenjivanje njegove opravdanosti uopšte osigurano je jedino time što se svaki investicioni program podvrgava pregledu od strane specijalne komisije za reviziju investicionih programa dotičnog grada, odnosno sreza. Ovakva bi revizija bila sasvim dovoljna po našem mišljenju, ukoliko bi se radilo o pogonima koji zadiru samo u ekonomsku problematiku grada-sreza. To bi konkretno značilo, da se radi o manjim mlekarским pogonima za preradu i obradu mleka, čiji su kapaciteti toliki da bi se potrebne količine mleka mogle otkupljivati na teritoriji sreza. Poslovna delatnost takvih pogona prostirala bi se uglavnom na ona područja koja su ograničena administrativno-političkom podelom.

Međutim, ukoliko bi se radilo o izgradnji nekog pogona većeg kapaciteta, koji bi obuhvatao otkupno područje od nekoliko srezova postojeća revizija programa ne bi bila dovoljna niti bi analiza uklapanja objekta u privrednu granu bila realno procenjena. Pod ovim uslovima izgradnje i revizije programa postoji mogućnost da se više novih pogona orijentišu na isto otkupno područje i da se sa istim podacima posluže za analizu svoje sirovinske baze. Ista se pojava dešava i prilikom analize asortimana proizvodnje i plasiranja gotove robe, što se više novih pogona orijentiše na jedno isto tržište, iako prirodno i ekonomski ono ne gravitira dotičnom pogonu. Rukovodeći se tako momentanom situacijom dolazi se do pogrešnih zaključaka u pogledu plasmana robe, pa se analogno tome i predlažu nerealni kapaciteti, tipovi, smer mlekarstva i t. d.

Ukoliko se zahtev o skladnom uklapanju objekta u privrednu granu ne shvati kao formalna stavka, on zahteva ozbiljniju studiju, od koje će u mnogome zavisići rentabilitet poslovanja i ekonomska opravdanost za podizanje novog objekta. Polazeći od ovoga, postojeća revizija programa je nedovoljna i po našem mišljenju nju bi trebalo poveriti širem forumu, koji bi bio formiran od predstavnika Udruženja proizvođača, privrednih organa i odgovornih stručnjaka, koji bi sa šireg aspekta osvetlili takovu izgradnju i razmotrili uslove za njeno skladno uklapanje u privrednu granu. Naravno, ovo bi trebalo da se odnosi samo na one pogone čiji su kapaciteti veći i čija bi se privredna delatnost prostirala na otkupno područje nekoliko srezova.

Za jedan pogon kapaciteta 10.000 lit. mleka dnevno, danas se ulažu ogromna investiciona sredstva čiji iznosi prelaze cifru od 200 mil. din., onda se nužno nameće, da se takvi investicioni elaborati podvrgnu široj kontroli, pre nego što se odredi definitivna šira lokacija.

U vezi sa analizom problema uklapanja novog objekta u privrednu granu i određivanjem šire i uže lokacije, postavlja se pitanje izvora sirovinske baze.

Praktično, ova se analiza svodi obično na prosto evidentiranje brojnog stanja muzne stoke na osnovu čega se procenom prosečne mlečnosti proračunavaju tržišni viškovi mleka koji dolaze u obzir za otkup. Pritom se obračunava celokupno brojno stanje muzne stoke na teritoriji dotičnog sreza, a ne samo sa onog područja (sela, zaseoka) odakle će se faktički moći otkupljivati mleko.

Dok su u investicionim elaboratima ostale stavke manje više teoretski ili praktičnim iskustvom precizirane i normirane, dotle se veličina sirovinke baze proizvoljno procenjuje i otkupne cene svežem mleku nerealan kalkulišu. Otuda bi težište investicionog elaborata za izgradnju novih pogona, trebalo usmeriti baš na analizu sirovinke baze, sa zamišljenom organizacijom otkupa i realno planiranim cenama. To su osnovni pokazatelji za realno procenjivanje mogućnosti rentabilnog korišćenja budućeg kapaciteta. U analizi ovih pokazatelja mogu se praviti razne kombinacije, ali je jedno jasno, da se otkupno područje ne može neograničeno proširivati i da se kapacitet pogona mora prilagoditi sirovinjskoj bazi. U prilog ove dokumentacije interesantan je primer mlekare, koja treba da se podiže u Mostaru. Pri analizi njene sirovinke baze uzeto je prvobitno u obzir i područje Nevesinjskog polja. Da bi se na ovom području moglo otkupljivati mleko, potrebno bi bilo izgraditi dve kompresorske stanice, i to u Nevesinju na 42 km i Kifinom selu na 50 km. Za Kifino selo potrebno bi bilo predvideti nabavku jednog agregata, jer nema struje. Troškovi izgradnje ovih stanica sa opremom izneli bi oko 30 mil. din. Na ovom području moglo bi se danas otkupljivati oko 2.000 lit. mleka prosečno dnevno. Kalkulacija troškova obrade ovog mleka sa transportom do mlekare u Mostaru bila bi sledeća:

1) Troškovi sakupljanja mleka sa prevozom do sabirnih stanica à 1 din. po litri	2.000 din
2) Utrošak struje 0,006 W — 12 KW-h × 15 din	180 din
3) Utrošak uglja za paru i toplu vodu 175 kgr. dnevno × 3 din	525 din
4) Pomoćni materijal 0,20 din po litri	400 din
5) Troškovi režije 0,50 din po litri	1.000 din
6) Troškovi transporta ohlađenog mleka od sabirnih stanica do Mostara 50 × 2 × 1,3 130 tona × 45 din	5.850 din
	km
7) Kamata na osnovna sredstva 2% dnevno	1.644 din
8) Amortizacija 6,5% dnevno	5.342 din
9) Anuitet 3% na 25 godina dnevno	9.434 din

Ukupni dnevni troškovi: 26.375 din

Svi elementi iz strukture ove kalkulacije obračunati su prema minimalnim normativima potrošnje sem fiksiranih obaveza na osnovu važećih ekonomskih instrumenata. Utrošak vode je iskazan kroz troškove struje i uglja.

Prema tome, ovo bi mleko bilo skuplje za 13,18 din. od mleka kupljenog na ma kom drugom području. Ova bi se kalkulacija mogla delimično i umanjiti za jedan deo transportnih troškova, koliko bi oni izneli za mleko, koje bi se otkupljivalo sa nekog bližeg područja. Ali u svakom slučaju ono bi bilo skuplje za 11—12 din. po litri. Iz ovoga proizlazi, da bi poslovanje mlekare pod ovim uslovima bilo nerentabilno. No svakako se mora ovde potražiti neko rešenje, jer je u pitanju snabdevanje grada svežim mlekom. U tom slučaju čini nam se

da bi rentabilnije bilo ako bi se ovih 30 mil. dinara plasiralo za nabavku muzne stoke. Sa ovim iznosom moglo bi se kupiti oko 600 krava i za toliko povećao stočni fond najbližeg otkupnog područja. Mlečnost ovih krava svakako bi osigurala po 2 lit. mleka prosečno dnevno po kravi. Znači, moglo bi se otkupljivati oko 1.200 lit. prosečno dnevno. Ako bi otkupna cena mleku bila samo 20 din. po litri, krave bi se otplatile za tri godine kroz mleko. Prema tome, na kraju toga perioda uložena sredstva bi se amortizovala i krave ostale.

Uz program izgradnje centralnih mlekarskih objekata uključuje se neminovno i izgradnja sabirnih stanica kao pomoćnih pogona, bez obzira na tip i kapacitet glavnog pogona. Prirodno je, da će se izgradnja sabirnih stanica orijentisati u pogledu tipa, kapaciteta, lokacije, prema centralnom pogonu. Tako će i izgradnja ovih stanica angažovati znatne investicije koje će padati na teret celoga pogona. Stoga je neophodno potrebno da se i plan izgradnje sabirnih stanica detaljno razmotri sa ekonomske tačke gledišta. Dešavalo se, da se pri izboru mesta za postavljanje ovih objekata, nije dovoljno vodilo računa o ekonomskom efektu. Stoga je dolazilo da su pojedine sabirne stanice usled rđave lokacije ostajale neiskorišćene i pre nego što su puštene u pogon. Ima i takovih pojava da su se pojedine sabirne stanice, potpuno kompletirane, morale napuštati, jer nije bilo dovoljnih količina mleka za njihovo normalno poslovanje. S druge strane, sasvim je razumljivo, da se i za ove investicije mora odgovarati društvenim obavezama prema zajednici i prema banci.

Toliko bi u glavnom bilo o osnovnim pokazateljima, koje bi trebalo ekonomski dokumentovati u investicionim elaboratima i radi opravdanosti ulaganja novih investicija u mlekarstvu. Principijelno bi trebalo postaviti da se ulaganje novih investicija u mlekarstvu mora bliže povezivati sa sirovinskom bazom i da se uz ekonomsko obrazloženje rentabiliteta novih pogona, mora jasno videti da će proizvođači zaista isporučivati mleko preko mlekare. Napominjemo da naši proizvođači imaju svoju tradiciju u pogledu prerade mleka u domaćinstvu i neposredno iznošenje svojih proizvoda na tržište. U kalkulacijama se to baš mora bitno istaći da će se proizvođaču isplatiti da prodaje mleko kroz mlekare.

Razradu investicionih elaborata u današnjim uslovima ne bi trebalo uopšte povezivati sa sistemom kreditiranja, jer suštinu izrade elaborata ne bi trebalo shvatiti kao nužnost koja proističe iz sistema kreditiranja, nego kao nužnost ekonomske rentabilnosti. O sistemu kreditiranja bilo je posebno reći, i prema primedbama koje su stavljene na nacrt društvenog plana za 1955. godinu, ima izgleda da će se u režimu kreditiranja uneti neke izmene, koje će se vrlo pozitivno odražavati na krajnji ekonomski efekat novih pogona.

PRETPLATNICI!

Ukoliko niste dosad uplatili pretplatu za prošlu godinu, molimo Vas, da to odmah učinite!